

1960 a matka Pavla s patnáctiletou dcerou Alenou přijely na chalupu matčiných rodičů blízko hamerské nádrže na Vysočině. Alena je zde vůbec poprvé, Pavla po dlouhých letech – a necítí se tu vůbec dobře, plánuje chalupu prodat. Navštíví je tu matčin známý,

ty pospal těsně po skončení války právě Marek Libánský a prozrazuje mnohé o minulosti nejen pisatele, ale též Pavly i onoho Tondy, rodného přítele, který toho za války, stejně jako Pavla, dost krušného prožil.

Sešity, jimž Marek Libánský

dlouho. Vypisuje se naplno ze své zbabělosti, z toho, co všechno pokazil, co se mu zbotilo. A prozrazuje ovšem také, co ze vzteku nad sebou samým, ale též z ponížení, jež mu uštěďrovali okupanti, pro které byl služebný neviditelný hadr, několikrát provedl pomoci

nástroj tehdy běžný výraz *laufky*. Je to sice detail, ale byl by pro vystižení dobové atmosféry asi výstižnější než například občasně použití přechodníků a několika dalších archaizujících prvků, které Vrba vpravil do románového textu. Ptát se pak po „technické“

Vrbovi, žijícímu s rodinou ve východočeském Novém Bydžově, by bylo nespravedlivé, přestože ve stylu a v lexiku méně by bývalo bylo pro *Prak* více.

Michal Vrba: Prak
Argo, Praha 2016, 188 stran

Odpadlík od židovství a jeho kult

Identita. V dnešní době mohutně používané slovo – a přitom se zdá, jako by pro řadu lidí byla i ta jejich vlastní příliš nesamozřejmá. Vědí ovšem perfektně, že je neslučitelná s identitou těch druhých... V takové situaci je osvěživé přečíst si **román, který pracuje s identitou mnohonásobnou**, a pěkně rozporuplnou.

MARKETOMAN

Knihy *Jakubovy* Olgy Tokarczukové (přeložil Petr Vidlák), v České republice dobře známé polské romanopiskyně, se odehrávají mezi Ukrajinou, Brnem a německým Offenbachem. Už pojem Ukrajina je ale nepřesný – v druhé půli 18. století, o které Tokarczuková vypráví, šlo o oblast zvanou Podolí. Rozprostírala se kdesi mezi dnešní Ukrajinou, Moldavskem a Rumunskem – na jednom

z bílých míst na evropské mapě – a přináležela Polsku. A v tomto rozostřeném prostoru započal příběh Jakuba Franka, prazvláštního odpadlíka od židovství a tvůrce jedinečného kultu.

Předstupně k pravému vědění

Tokarczuková invenčně a vtipně uvádí čtenáře mezi židy a jejich nežidovské sousedy. V knize vystupuje katolický kněz, který ze zájmu o judaismus začne s „výmnou knih“ s židovským učencem, polská barokní básnička, rabi Nachman – hlavní vypravěč knihy – a celá řada dalších postav převzatých z historie i vyšlých z autorčiny fantazie. Jednou z „hrdinek“ je umírající židovská stařena obdařená amuletem, aby svou smrtí nepokazila svatbu, a žijící věčně...

Konečně zásadní postavou je sám Jakub Frank, který ve svém prazvláštním projektu propojil tři náboženství, jež v Podolí byla přítomná. Z judaismu přestoupil k islámu a později spolu se svými příznivci ke křesťanství. A to díky propracované víře, která všechny ty denominace vnímá jako na sebe navazující předstup-

Jakub Frank (1726 – 1791) REPRO LN

ně k pravému vědění. V jeho učení se prolínaly různé mystické směry, jež dokázala, alespoň pro jeho následovatele, propojit Frankova osobnost.

V „pravověrných“ židech frankisté samozřejmě vzbuzovali hluboké podezření, naopak mocní příslušníci kléru a aristokraté jim dokázali naslouchat. Charismatický Jakub Frank vytvořil vlastní dvůr, navštěvovaný a financova-

ný příznivci a po určité období umístěný v Brně. V závěrečné fázi jejich příběhu frankovci sídlili v německém Offenbachu.

Tokarczuková se dovedně probírá tradičním judaismem a vysvětluje jeho modifikace prostřednictvím nových kultů – nejprve hnutí Šabtaje Cviho, považovaného za Mesiáše, a pak Jakuba Franka, který na Šabtaje v jeho mesiánství navázal. Kreslí plastický obraz doby, jež se lámala k modernitě. Technický pokrok měl ještě ráz kouzel (v knize „hraje“ Kempelenův mechanický šachista, udivuje kamera obscura a další vynálezy). A modernita zároveň přinášela tázání po identitě.

Jakub Frank a jeho lidé ji mění tolikrát, až se dokážou vyvázat z obvyklých kategorií. A tím kládou otázku, jestli tvrdohlavé lpění na vrozené identitě neochuzuje člověka o určité možnosti... To vše Tokarczuková podává neschematicky a s použitím bohaté románové fantazie. Text doprovázejí rytiny a kresby z prostředí židovské kabaly a dalších učení, i historické materiály vztahující se k dějinám frankistů. Za pomoci

ci popisu historie potomků frankistických rodin Tokarczuková dovádí příběh až do druhé světové války, tedy k příkladu dalšího (drastického) řešení otázky identity.

Skok do přítomnosti

Rozsáhlý román klade se svými mnoha odbočkami na čtenáře určité nároky, v Polsku se po svém vydání v r. 2014 stal nicméně bestsellerem. Tokarczuková za něj získala prestižní cenu Nike. Zároveň stačila, aby se autorka v televizní diskusi vyjádřila, že Poláci se na svých tehdejších územích, o nichž v románu píše, chovali jako kolonizátoři, zmínila židovské pogromy, a rozpoutala vlnu odporu polských nacionalistů, kteří ji začali vyhrožovat. Z fantazijního světa historie to byl skok rovnou do přítomnosti. A možná také připomenutí, že dobrý román dokáže historii vykreslit tak, jako by se dala dnes.

Olga Tokarczuková:
Knihy Jakubovy

Host, 2016

Autor je spisovatel a publicista